

Mihajlo Dinić

O VITEZU PALMANU

Odavno je već poznato da je Dušan imao u svojoj službi jedan odred nemačkih najamnika kojima je zapovedao vitez Palman. K. Jireček prikupio je sve ranije poznate vesti o njemu. »Njegova otadžbina, po svoj prilici, bila je u istočnim Alpima«, kaže Jireček, svakako na osnovu toga što je Palman pratio poslaništvo austriskog hercega Otona, koje je 12 aprila 1336 godine na putu za Srbiju prošlo kroz Dubrovnik.¹ Nekoliko dokumenata iz Dubrovačkog državnog arhiva, izmaklih pažnji K. Jirečeka, potvrđuju njegovu hipotezu i daju nam preciznije podatke o poreklu viteza Palmana i nekih njegovih saradnika. Među njima nalazimo prvo Ditriha iz Beča (Detregius de Vienna) i Rafa iz Štajra (Rafus de Stayro), što nas upućuje gde treba tražiti mesta ostalih Dušanovih najamnika koji se u pomenutim dokumentima navode. Kraftin iz Valtinberga (Craftinus de Valtinberch) bio je nesumnjivo iz Lipniškog grada pri Radovljici (Waldenberch).² Fridrih iz Ortenburga (comes Federicus de Ortinburgo) iz korušskog grada toga imena. Sam vitez Palman bio je iz Letinberga (Letinberch), mesta koje na žalost nismo mogli identifikovati sa sredstvima koja nam u Beogradu stoje na raspoloženju. Zanimljivo je da se među najamnicima nalazio i Gregor Paulič (Gregorus Paulig), svakako slovenačkog porekla. I on je verovatno bio iz Lipniškog grada, pošto se navodi ispred Kraftina.

Po titulama koje se pomenutim najamnicima daju vidi se da su pripadali vlasteoskom redu. Sam Palman bio je miles, isto tako i Ditrih iz Beča, a Fridrih iz Ortenburga označen je kao comes. Za Dubrovčane je uostalom Palman bio nobilis vir dominus Palmannus, a i Filip Meziđer tvrdi da je kod Dušana bilo mnogo nemačke vlastele u najamničkoj službi: erant multi ibi nobiles Teutonici et alii stipendiarii ipsius regis.³ Izgleda da se na ove Nemce misli i u 173 članu Dušanova Zakonika: Властѣле и властѣличикы кои гредоу оу дворѣ царства ми, или грѣкъ, или нѣмьць, или сръбинъ, или властѣлинь или инѣ кто любо, тере довѣде собомъ гоусара или тата, да се он-зи господарь казне како татъ и гоусарь.⁴

¹ K. Jireček, Istorija Srba II, 1952, 111 sl.

² Kos, Gradivo V, index.

³ Jireček, l.c.

⁴ Izd. St. Novaković 135, 250. Jireček, Istorija Srba II, 132.

Moglo bi se pomišljati i na nemačke rudare u Srbiji, u koliko je među njima bilo vlastele,⁵ ali oni se u srpskim spomenicima po pravilu nazivaju samo Sasima, pod kojim se imenom javljaju u Zakoniku. Ako se zaista misli na Nemce vlastelu-najamnike, onda bi iz stilizacije čl. 173 proizlazilo da ih je bilo i izvan samoga dvora: možda su istaknutiji od njih dobijali i posede od vladaoca.

Prilažemo ove dokumente sa našim napomenama u nadi, da će neko pozvaniji od nas, možda naš uvaženi jubilar ili ko od njegovih učenika, moći nešto više reći o mestima i o ličnostima pomenutim u njima.

I

Die eodem (2 septembar 1337). Ego quidem Palmannus, miles domini regis Rasie, confiteor quod me obligo Sauino de Bonda, nuncio et procuratori legitimo Demetrii de Mençio ad infrascripta per ipsum specialiter constitutum, super me et super omnia bona mea pactis et condicionibus infrascriptis, prout de procura plene constat, quodam publico instrumento scripto et roborato manu Pauli de Piro, auctoritate imperialli notarii, ab infrascripto notario viso et lecto in supradicto millesimo et indictione, die XXVIII mensis iullii, recipiente et stipulante nomine et vice ipsius Demetrii, de bona voluntate mea dedi et vendidi predicto Sauino recipienti nomine quo supra totum illud frumentum quod habeo in Drino ad rationem grossorum XII, quolibet stario ad mensuram Ragusii, Venetorum grossorum; tali vero pacto quod dictum frumentum debet venire Ragusium ad risicum et fortunam maris et gentium ipsius Demetrii. Et postquam in portu Ragusii fuerit, dictus Sauinus nomine quo supra tenetur mihi dare et solvere precium dicti frumenti in tanta quantitate quanta per me vel per meum nuncium sibi fuerit assignata. Et ego teneor sibi solvere pro naulo dicte quantitatis frumenti ad mensuram Ragusii ducatos IIII pro quolibet centenario etc. Et ego dictus Sauinus omnibus predictis consencio. Iudex Nicola de Mençio et Ellias Sauina testis.

Debita Notarie 2 (1334—1339) fol. 178.

II

Millesimo trecentesimo tricessimo septimo, indictione quinta, die VII intrante mensis septembris. Nos quidem Palmannus de Letinberch, miles domini regis Rasie, Gregorius Paulig et Craftinus de Valtinberch omnes simul et quilibet nostrum insolidum confitemur, quod super nos et super omnia bona nostra usque ad III menses proxime venturos se obligamus dare et solvere Nicole Jacobi de Surgo ypp. VIIIC de cruce. Et sit de presenti viaggio et si ultra dictum terminum etc. Et si in termino predistinto eidem Nicole vel suo procuratori hoc instrumentum habenti et in solutionem redenti totalliter non dederimus et solverimus debitum supradictum ab illo termino in antea nobis presentibus et absentibus, citatis et non citatis possit nos et quemlibet nostrum insolidum et omnia bona nostra ubique existencia Rasie, Slauonie et ubique locorum et terrarum auctoritate ipsa absque mandato curie et acceptione precepti tollere, capere, sequestrare et ipsa absque nostra licencia et presentatione

⁵ U Brskovu se pominje 1280 g. comes Vreibergerius. Čremošnik, Kancelariski i notarski spisi 36. Ali to je samo knez mesta Brskova. Nije ipak isključeno da su neki Sasi u Srbiji ušli vremenom u red vlastele.

allia facienda vendere, obligare, alienare et in se tenere. Et personas cuiuslibet nostrum carcerari tenendo se ad quemlibet nostrum insolidum vel ad unum de nobis quem primo voluerit in totum vel in partem etc. Renunciantes super predictis ad sui cautelam omni iure etc. Iudex Nicola de Mençio et Vrsus de Çrieua testis. *Precrtano; sa strane*: facta.

Debita Notarie 2 (1334—1339) fol. 178'.

III

Die eodem (7 IX 1337) nos predicti Palmannus, Gregorius et Craftinus confitemur quod similli obligatione sumus obligati dare et solvere Vrso de Çrieua ad eundem terminum cum illis exceptionibus et clausulis et renunciationibus que superius nominantur ypp. IIIC de cruce bone monete. Iudex Nicola de Mençio et Nicola Jacobi de Surgo testis. *Precrtano; sa strane*: facta.

Debita Notarie 2 (1334—1339) fol. 178'.

IV

Die eodem (7 IX 1337). Nos quidem comes Federicus de Ortinburgo, Palmannus de Letinberch, miles domini regis Rasie, Detergius de Vienna miles, Gregorius Paulig, Craftinus de Valtinberch, Rafus de Stayro, omnes simul et quilibet nostrum insolidum confitemur quod super nos et super omnia bona nostra infra dies VIII postquam in Drinum aplicuerimus ad Sanctum Sergium se obligamus dare et solvere Calende de Boçignolo ypp. VIIC LXXIII de cruce bone monete cum illis conditionibus, ordinibus, clausulis et renunciationibus que priori seu superiori carta continentur, hoc plus adito quod de omni dampno, expensis et interesse que pro dicto debito petendo vel exigendo in iudicio vel extra quomodocumque volumus quod stetur et credatur soli simplici verbo ipsius Calende absque iuramento vel allia probatione. Iudex Petrus de Poça et Sauinus de Bonda testis. *Precrtano; sa strane*: facta.

Debita Notarie 2 (1334—1339) fol. 178'.

V

Die eodem (24 juli 1338). Nicola Jacobi de Surgo ostendit III cartas notarii prima quarum sic incipit: in X. nomine amen anno nativitatibus eiusdem MIIICXXXV, indictione tertia, die septimo mensis junii. Ego Mathe Mathie de Brach de Cataro confiteor me debere dare Nicho de Surgoço de Ragusio ypp. mille IIIC Venetorum grossorum de presenti viaggio etc. prout in dicta carta notarii continetur; secunda autem carta sic incipit: in X. nomine amen anno domini MIIICXXXV, indictione tertia, die secundo intrante mensis setenbris Ragusii coram nobis subscriptis testibus: Ego quidem Merganus filius Juanii de Cataro confiteor quod super me et omnia bona mea usque ad III menses proxime venturos me obligo dare et solvere Nicole Jacobi de Surgo ypp. IIC. Et sit de presenti viaggio et si ultra dictum terminum etc. prout in dicta carta notarii continetur. Et tertia autem carta sic incipit: in X. nomine amen, anno domini MIIICXXXVII, indictione quinta, die septimo intrante mensis setenbris Ragusii coram vobis subscriptis testibus: Nos quidem Palmannus de Letinberch, milles domini regis Rasie, Gregorius Paulig et Craftinus de Valltinberch omnes simul et quilibet nostrum insolidum confi-

temur quod nos et super omnia bona nostra usque ad III menses proxime venturos se obligamus dare et solvere Nicole Jacobi de Surgo ypp. VIII^c de cruce. Et sit de presenti viagio et si ultra dictum terminum etc. prout in dicta carta notarii continetur; quas quidem tres cartas notarii supradictas cum pleno vigore et tota sua potestate dictus Nicola dedit, cessit et tradidit Nicole de Buchia de Cataro ut ipse Nicola de predictis cartis ratione et omnibus que continentur in eis in iudicio vel extra etc. dans et concedens dictus Nicola ipsi Nicole de Buchia plenam potestatem et auctoritatem de predictis cartis notarii et omnibus in eis contentis in eius animam quodlibet posse iurare et facere iuramenta. Et si dictus Nicola de Surgo ipsum Nicolam de predictis cartis et vigore earum iurare non permetteret nec ipse pro eo dictas cartas et vigore earum adfirmare non vellet, teneatur super se et omnia bona sua ipsi Nicole dare et solvere tantum quantum continetur in dictis cartis sine aliqua questione. Et ego dictus Nicola de Surgo omnibus predictis consencio. Iudex Marinus Mathie de Mencio et Vrsus de Creua testis. *Precrtano; sa strane:* facta.

Debita Notarie 2 (1334—1339) fol. 202'.

ÜBER DEN RITTER PALMANNUS DE LETINBERCH

Zusammenfassung

Der Verfasser veröffentlicht einige Akten aus dem Archiv von Dubrovnik, welche die Befehlshaber der deutschen Söldnertruppen des serbischen Kaisers Dušan (1331—1355) betreffen, und zwar den Dietrich von Wien, Rafus von Steyr, Kraftin von Waldenberch b. Radovljica (Oberkrain), Friedrich von Ortenburg (Oberkärnten) und ihren Anführer »Palmannus de Letinberch« (mit den in Beograd zur Verfügung stehenden Mitteln nicht sicher zu lokalisieren). Zwischen den Söldnern wird auch Gregorius Paulig (= Paulič, jedenfalls slowenischen Ursprungs) angeführt. Die erwähnten Befehlshaber gehörten dem Ritterstande an und stammten aus dem Ostalpengebiet, wobei aber für den Ritter Palmannus die Frage der Bestimmung der engeren Heimat noch offen bleiben muss.